

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen hetenkint egyszer szombaton egy iven. Előfizetési ár egész évre 5 frt, félévre 2 frt 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt, 200 szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr, harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény inté- zendő, Fűvészkert-utca 1080. sz.</p>
--	--	--

Ne járjunk a levegőben.

Csak szót, szót, lengőt, pengőt, cifrát...
Csak füstöt, nem zsarátnokot!

De legjobb így zajogni: jellem
A szilárdság mindenek felett!

Tompa.

Ah az a Bodrog!

Mennyi áldás jött e folyam mellől!

Ugy látszik, e folyam partjain van a magyar refor-
mált egyház üdvössége.

Debreczenben „leszavazták a legszentebb hitbi-
zományt.“

Kicsodák azok? a Tisza, a Duna két partja, a Sza-
mos, a Körös.

A b. Vay Miklósoknak, a gróf Degenfeldeknek „min-
den eladó volt.“

„Az iga visszajön, az ármány sikereket arat!“

Szentpéteri Rómát odahagyta s a hierarchicus szelle-
met inaugurálta!

„Van már papi értekezlet, van papi könyvtár!“

De folyik még a Bodrog s áll mellette Sáros-Patak
meg a Bodrogtörzs!

Ah az a Bodrog!

Tréfa ez? kérdi a nyájas olvasó. Bizony ennek fele-
se tréfa. Idézve van, bár nem egészen betű szerint, de
híven, a Sárospataki Lapok legközelebbi számából, egy
olyan cikkből, melyben a hatszáz év előtti tatárjárás van
a legközelebbi sajtószentpéteri gyűlés mellé állítva. Csupán
avval a különbséggel van idézve, hogy mi a Sajó gyalázása
helyett a Bodrogot dicsérik.

De már most mi kérjük:

Hát az a sors van megírva ez idő szerint a magyar
reformált egyház számára, hogy üres phrasisokba sekélye-
sedjék el?

Vagy az, hogy a magyar kormányt gyűlölköző ephemer
politikai pártnak (mert minden politikai párt ephemer) le-
gyen szolgálja és annak érdekében folytonosan megaláz-
tassék?

Vagy az, hogy vezérlő férfiainak bölcsesége, az egy-
ház törvényes többségének akarata mindig ármány és jog-
feladás legyen, csak azért, mert ezt úgy kívánja egynehány
ember gyűlölete, rossz vére, hiusága, érdeke és hamis de-
mocratasága?

Hát annyira tanuságteljes történelmünkben nem tu-
dunk egyéb tanuságot kivonni bizonyos, a mai korban
idétlen kuruczszágnál?

Vagy oda süllyedt a magyar reformált egyház értelmi
szinvonala, hogy elhiggyük, hogy a magyar kormány el-
nyomja a reformált egyházat, hogy egyházunk a maga
autonomiáját pénzbeli és fényelgésbeli kárpótlás fejében
feláldozta, hogy... de minek folytassuk az üres phrasi-
sokat.

Jó urak, vagy ámittok, vagy magatok vagytok el-
ámitva! A sárospataki Órállóról inkább az utólsót hisz-
szük. De ez esetben méltán estek azon vád alá, a mely alá
Socrates méltatlanul esett, hogy a levegőben jártok. Mintha
hallanók az elvűség feleletét: Igen, mi a szabadság leve-
gőjében járunk, míg ti a húsos fazekak és a hatalom
aranyborjuja stb. körül a sárban csúsztok! Épen olyan va-
lótlan üres phrasis, mint a többi.

De gondoljuk meg, hogy az a levegőben járás feleke-
zetünkre nézve veszedelmes következményekkel járhat.

Nincs nemesen gondolkozó ember, ki eszmények, ide-
álok nélkül élni és munkálkodni óhajtana. Az eszményekbe
vetett hit nemesíti meg egész életünket, magánviszonya-
inkat épen úgy, mint azon kötelességeinket, melyeket ál-
lam, egyház és társadalom iránt teljesítünk. Csakhogy az
ilyen eszmény soha sem épülhet valótlanúságon, üres han-
gon és phrasisokon, sőt a valósággal igen szoros összeköt-
tetésben van. Az eszmény üres bolygófénynyé válik, még
a költőnél is, ha földön, mennyben vagy az emberi szívben
nincs meg szilárd és igaz talaja, a melyből táplálkoznék, a
melyre fényugarát vesse. Hát még olyan történelmileg
fejlett és földön létező institutióknál, mint a haza, az egy-
ház, nincsenek-é, nem kell-é az igaz eszményeknek össze-
kötöttségben lenniök a valósággal, a létezővel és a lehetővel?

Tehát nem phrasisokból, hiuságból, felületességből, sérelemgyártásból, a szabadság elvont eszméi felett való kesergésből származik az eszmény. Hanem komoly körültekintésből, a történelmi fejlődés igaz megismeréséből (ami bizony egy kis lemondással is jár) és néha a levegőben járók által annyira perhorrescált opportunitás és alkalmazkodásból is. Szóval az igaz eszmény nem más, mint az okosság és igazság, azonban magasabb lelkesedéssel párosulva, magasabb szempontból tekintve alá. — Azon föltevés, hogy őseink az alkalmazkodás, sőt, ha kellett, a megalkuvás elvét a szent ügyek, haza és vallás érdekében nem ismerték, sérti azon kegyeletet és tiszteletet, a melylyel irántok tartozunk; nem dicséret, hanem együgyűnek nyilvánítás, a mellett, hogy történelmileg valótlan.

Ne futkossunk tehát üres és hamis eszmények után. Nem azért vannak a protestantismusban az egyének nagyobb jogai az egyház körül, hogy szélmalom elleni harcokban egyházunkat is megsebezzenek. Ne riaszszuk el legjobbainkat egyházunk ügyeitől. Szóval, ne iránytalanul járjunk a levegőben, hanem a valóság, az adott viszonyok földjéről emelkedjünk egyházunk valódi érdekeinek eszményi magaslatára.

G. K.

A vallás és a theologia viszonya a legújabb természettudományokhoz.

Összeállította: Erőss Lajos ref. lelkész.

(Folytatás.)

Minden vallásban fel lehet továbbá találni a teremtés történetét. Le van ez irva a bibliában is. De az ótestamenti teremtéstörténelem betű szerint véve nagyon is anthropomorphisticus; a honnan természettudósaink rendszeren mosolyogva szoktak amaz elbeszélésről megemlékezni. Pedig ez a mosoly nem mutat ám valami bámulatos alaposágra. Itt az eredmény a magyarázattól függ. Origenes p. o. a bibliai teremtési napok alatt már évszázadokkal ezelőtt ugynevezett teremtési időszakokat értett s midőn a modern geologia évezredekkel magokba ölelő viláperiódusokról beszél, nem akarja észrevenni, hogy legjobb igyekezete mellett is merőben csak plágizál. A theologia azonban ebből — mint sok más hasonló faktumból — tökélet nem farag, sőt figyelembe veszi hozzá illő higgadt komolysággal a földtan alaptételeit, mérlegeli ezeknek horderejét s ott, ahol teheti, engedményeket is ad. Szóval tartja magát a maga határai között. Azért egy theologus soha se czivakodjék a geológussal, ha p. o. ez azt vetné szemére, hogy imé Mózes előadása szerint a világosság a teremtés alkalmával már az első napon megjelenik, holott maga a nap csak a 4-ik napon formáltatott; hogy a földön a 3-ik napon már vegetáció említettik, előbb mint az erre megkívántató napsugarak kigyuladtak volna; vagy hogy földünk a nap centrálmassivitásának létezése előtt már szerepel stb. stb. Ezen kérdések nem tartoznak a specifice vallásos kérdések

közé és sok más itt önkénytelenül feltolongo argumentumok mellőzésével csupán csak azt jegyzem meg, miszerént amaz — ám legyen! — ma már érthetetlen geologiai nézetekért az egész bibliát magas pidesztáljáról le a sárba rántani éppen úgy nem lehet, mint nem szabad p. o. egy különben számot tevő alapos természettani művet a férczművek sorába utasítani azért, mert egy-két bibliai helyet nem jól idézett.

Átalában azonban az a Mózes-féle teremtéstörténelem még sem egészen olyan ködkép, a mely — mint Häckellel együtt többen hinni szeretik — azonnal nyomtalanul ellebben, a mint a természettudományok sugarai felette felragyogtak. Nekünk úgy tetszik, mintha ezen előadás és a modern geologiai teremtéstörténelem között egy kis rokonság léteznék. Hogy a teremtési napokon nem közönséges — 24 órából álló — időszakot kell értenünk: erre nézve Origenes és az újabb geológiával egy hiten vagyunk. Tény ugyanis, hogy a szárnyas állatok legelső nyomai felvezetnek, ha nem is egészen a Triasig, de legalább a felső Jura képződményekig. Itt fedezte fel Vogt Károly 1879-ben azon nevezetes Archeopterix-et, melyet 26,000 márkon meg is vett. Épen így, — találtak ragadozó állati maradványokra az Eocénben, közelebről medvekövületekre a Pliocénben; de emberi nyomok először csak a diluvialis időszakban tűnnek fel. Vagyis a legelső állati formák évezredekkel megelőzik az ember fellépését. S éppen ez a körülmény adta meg az alapot a modern geologiai világképződés elméletének. Tagadhatlanul nagyszerű ez, úgy a mint azt a többek közt Oswald Heer elénk állítja. Olvasni a hegyek könyvtárait, a tengerek hieroglyphéit; elmerülni a természet vad háborgásaiban, hatalmas revolúcióinak szemlélésében; hanem mindezekben az örökkévalót érezzük, sőt látjuk őt keresztül vonulni a természet templomában most rombolva, majd alkotva.

Ha most már célunkhoz képest ezen geologiai világképződés korszakait megtekintjük, a következő eredményre jutunk: az izzó földgolyó lassu hűlése alkalmával az első geologiai nap tart addig, míg az őshegység élővalóság nélküli tüzkövei megalakulnak. A második nap a köszén-korszakot öleli magába az ő buja vegetációjával, hangnélküli melancholicus csendjével. Aztán jó harmadik helyen a Trias a sőképződéssel. Negyedszer az édes vizü Jura-korszak. Ötödször a diluvialis időszak (jég, özönvíz stb.), melynek, hogy az emberiség immár szemtanuja volt, azt épp oly kétségbevonhatlanul igazolja a bibliában és más vallások történelmében előforduló özönvíz részletes leírása, mint azon mesék, (?) melyek p. o. a sárkánykigyókról, repülő gyíkokról stb. a nép ajakán máig is forgalomban vannak. E szörnyetegek (?) egykor valóban léteztek és pedig kétségtelenül az emberrel egyidejűleg is a diluviális korszakban. — Ősapáink őket színről-szinre láthatták; amint azonban lassan-lassan kipusztultak, csupán hirök szállott által mesegyánán t apáról fiúra s e mesék történelmi rendkívül nagy fontosságát csak akkor érthette meg az utókor, midőn e szörnyetegek több százados sírjaikból megkövülve előkerültenek. Végre aztán felderült a teremtés 6-ik napja, midőn földünk mostani alakját megkapta. Vajjon nem ki lehet-e hát mutatni a geologia lapjairól is a 6 napi teremtést, ha azokat a napokat kissé mélyebb értelemben vesszük olyan formán, mint p. o. a Jelenések könyvében az ugynevezett

prófétai napokat!? Nincs hát a jőzán geológiától mit félünk s viszont nincs joga ennek a theológiát oly könnyedén megmosolyogni.

Ugyanezt mondhatjuk a modern astronómiáról is. Tagadhatatlan az, hogy az újabb idők csillagászata mind határozottság, mind mélység, mind a valószínűség tekintében hasonlíthatatlanul magasabban áll a bibliai astrológicus astronómiájánál, ámbar egy bizonyos fokát a nagyszerűnek ezen utóbbtól sem lehet elvitatni. Azt sem kell bizonyítgatnunk, — mert hiszen egyetlen figyelmes pillantás a zsolttárok, Józsué vagy Jób könyvébe minden bizonyítgatást feleslegessé tesz, — hogy az ószövetség igen természetesen mindenütt a régi — ugynevezett ptolemäusi — világnézetnek hódol s a bibliában még forog a nap a szilárdul állani képzelt föld körül. Jött Kopernikus s a viszonyt megfordította. No aztán lón először nagy ijedelem a vallásos szívekben s még nagyobb gunyakazaj az atheistáknak kevélységtől megkövéredett szájából. „Uram! tarts meg minket“ imádkoztak amazok; „rontsatok le minden templomot!“ kiáltottak ezek. S a mint meg van írva, maga Melánchton is azt hitte, hogy ha Koperniknek igaza van: úgy az a vallásnak kárára van. De egészen találólag jegyzi meg erre nézve Sch weizer Sándor „Zukunft der Religion“-jában (pag. 111.) „a keresztyén vallás rendithetlenül áll, akár a földnek saját tengelye és évi napkörüli forgása okozza a nap- és évszaki változásokat; akár, mint hajdan hitték, a napnak földkörüli szédítő gyors körülrohanása.“ Tökéletesen igaz! A Kopernik-féle világnézet csak egy más physika, de nem más vallás; más nézet a világ processusáról, de nem más nézet a világ okáról. A világegyetem marad absolute isten műve Kopernik szerint éppen úgy, mint Ptolemäus szerint.

S vajjon a csillagászat ha higgadtan meggondolja azt, mint robbantotta szét éppen Kopernik az ő felfedezésével az eddigi theóriák összes alkotmányát: merne-é jót állani arra nézve, hogy hasonló többé soha nem fog történni!? Óh az az astronómia éppen ez időszerént nagy forrongásban van s jöhet idő, midőn az iskolás gyermek is úgy kinevetheti a mai Siegmundokat, Falbokat stb., mint ők most az antik világ astrologusait. Hitték s tanították egykor, hogy az állócsillagok azért állók, mert helyöket nem változtatják. Ma mindenki tudja, hogy az egész állócsillagvilág mozog. Az „Arkturus“ p. o. Krisztus születése óta sok millió mérföldnyire távozott el régi helyétől s más állócsillagok még nagyobb mozgást mutatnak.*) Maga a nap plánétáinak összes táborával mozog; mégpedig hihetőleg a „Herkules“-ben levő „Lamda“ körül; de a megfigyelt ut még eddig sokkal kisebb, sem hogy matematikai görbéit kiszámíthatták volna.**) Vagy emlékezzünk vissza csak 1572. november 11-ére, midőn a „Kassiopeiában“ egészen váratlanul egy csillag jelenik meg (a tijkhói csillag) s ugyanaz a csillag 1574-ben hirtelen ismét eltűnik. Hasonló tünemény ismétlődött újabb (1866. és 1867.) a „Korona“ és „Hattyu“ csillagzatokban. S a csillagászat minden ilyen alkalommal ad egy „nesze semmi fogd meg jól“-t. Felállítja ugyanis a hypothesis, hogy ez és ez az égitest oly roppant távolságra

*) Möllinger: „Astrognosie“ pag. 15. dritte Auflage.

***) Siegmund „Durch die Sternenwelt“ pag. 598. Mintha vissza akarnánk térni Ptolemäushoz, a ki szerint a nap forog!!!

van földünktől, hogy fénysugarai — melyek másodpercenként 42,000, vagy újabb felvétel szerint 62,000 mérföldet haladnak — hozzánk csak most érkeztek le! Hát hiszen, a kinek tetszik, higgye; hanem annyi tény, hogy a hirteleni eltűnés — említettem esetekben — kemény dió e kérdés megoldásánál; s elgondolva az itt fentforgó roppant távolságot, időt és más körülményeket: szinte kísértetbe jön az ember, hogy vajjon ne adjon-é igazat azon tiszteletre méltó öreg laikusnak, ki a tél folyamán Debreczenben az üstökösökről tartott felolvasásában azon állítást kockáztatta meg, miszerént mi még azt sem tudjuk bizonyosan, hogy vajjon az az üstökös, a mely az égboltozaton valahol valamikor feltűnt: azon a helyen van-é valósággal, a hol mi látjuk, vagy már akkor odább ment? Különben is ezek az üstökösök aligha hivatva nincsenek változásokat hozni be az eddigi astronomiai világnézetbe. S ki tudná megmondani, micsoda újabb meg újabb felfedezésre nem vezethet még a spektralanalýsis!?

De jöjjön, a minek jönni kell, a theologia és a vallás nem függ az astronómiától soha annyira, hogy ettől amazoknak félniök kellene s mindaddig míg egek lesznek: azok az Urnak jóvóltát beszélnek s az azokon levő csillagok az örök teremtetőt dicsőítik.

(Folyt. köv.)

A lelkészek beigtatásáról.

„Cogito, ergo sum“ mondja egyik bölcsész; sum, ergo cogito — mondom én. Felfogásom szerint — az ember, ki „porból vétetett“ bármily parányi porszem legyen is a társadalmi élet téres keretében, kötelességének kell, hogy ismerje a voltak, levők és lehetők felett elmélkedni, gondolkodni; s az ily uton szerzett egyéni meggyőződését másokkal is közölni, megbeszélni, hogy a kölcsönös eszmecsere — miként aranyat a tűz — a helyesnek vélt eszmét kellő világitásba helyezze, az idea realizáltassék, vagy ha netalán nem életre való, szörnyszülöttnek igazoltatnék, szálljon az érdemlett sírjába, a feledékenység mély tengerébe.

Ily nézetből kiindulva veszek bátorságot magamnak — nagy tiszteletű szerkesztő ur szives engedelmevel — elmondani röviden egyetmást a következőkben:

A szatmári ref. egyházmegye kebeléből Kiss Bertalan és Varga Lajos lelkésztársaim, barátainak nyilvános téren közölt indítványát, az ünnepélyes lelkészi beigtatásra vonatkozólag, határozottan pártolom, nem csak azért, mert elvben osztom nézetöket, de azért is, mert ez eszmét megvalósulva ismerem a gyakorlati életből.

Ugyanis az erdélyi ref. egyházkerületben érvényben álló rendtartás, hogy az elválasztott lelkész, mielőtt hivatalos működését megkezdené egyházában, az esperes — vagy megbizottja — jelenlétében és által lelkészi hivatalába ünnepélyesen beigtattatik, még pedig akként, hogy vasárnap reggeli istentisztelet idejében az új lelkész elmondja alkalmi előíma után ugynevezett „beköszönő egyházi beszéd“-jét s végezvén a rendes istentisztelettartás formái szerint a szószéken a functiót, azt a második „miatyánk“-kal bezárja, lejön a szószékből s helyét az esperes — vagy megbizottja — foglalja el, alkalmi beszédet tartván, jelezvén fontosságát a beigtatási jelen ünnepélynek, midőn az új lelkész állomá-

sát immár tényleg elfoglalá, jelezvén a lelkész és hallgatók közötti viszony kívánalmait, lelkészt s híveket kölcsönösen egymás szeretetébe ajánlja. Istenisztelet végeztével a lelkész lakon gondnok jelenlétében anyakönyvek, hivatalos pecsét, okmányok stb. leltár szerint átszámoltatnak, gondjaira bízotnak a lelkészek.

Véleményem szerint e rendtartás épen nem üres ceremónia, hanem teljes figyelemre méltó s általánosan meghonosítandó. — Megható, czélszerű lelkészre, gyülekezetre s a vallásos buzgóság emelésére nézve egyiránt.

Ugyanezt mondhatom a hiterősítés (confirmatio) ünnepeire, mely Erdélyben — nézetem szerint — igen szép, megható szertartás. E tekintetben legyen elég röviden utalnom a Nagy Péter és Vadas József által szerkesztett „Agenda“ erre vonatkozó részére, nézetem támogatása végett.

A konfirmándusok életkorának megállapításánál szintén czélszerűbbnek tartanám az erdélyi szokást meghonosítani, hol 15 éves életkor szükségeltetik, még pedig kettős okból. Ugyanis az ismétlő iskolai kötelezettség a 15-ik évvel ér véget s így az iskoláztatás befejezése, koronája a hitben megerősítettetés (azoknál, kik nem maradnak tanulói pályán); 15 éves növendék az értelemnek azon fokára, hogy öntudatosan ismerje a hit- és erkölcsigazságokat, melyeknek életfogytiglan hű követésére fogadást tesz a confirmatio alkalmával, — sokkal inkább eljutott, mint a 12 éves gyermek.

Videant consules!

Dombi Lajos.

„Valami a róm. kath. apologétikáról és polemikáról.“

Az „Allgem. ev. luth. Kirchenzeitung“ f. é. okt. 2-dikán megjelent 39. számából közöljük, lehető hű fordításban, a következő cikket:

„Mért csapongsz oly messze, messze? Oly közel van, lásd, a jó“, önkénytelenül füleimbe csengett azon többszörös lapi közleményekből, melyek az olasz néphitszónokoknak az evang. egyház ellen intézett szörnyű támadásairól szóltak s emlékeztetett ismét egy ilyenü német nyelven teljesített szolgálatra, mely ugyan nem a legujabb idő történetéhez tartozik, megjelenése folytán azonban megérdemli, hogy mint a róm. katolikus udvariasság és igazságszeretet bizonyossága itt ismét felszínre hozassék. Emunka: „Erste und zweite heilige Glaubensmission. Sehr einfache und leicht faszliche Glaubenspredigten, gehalten in der Stadtpfarrkirche zu Feldkirch (Voralberg) von P. Vinzenz von Paul Thuille aus dem Kapuziner-Orden“ (Innsbruck 1864. Verlag der Wagner'schen Universitäts-Buchhandlung.) Hogy e predikációk egy tekintélyes város templomában tartattak, majd a pápai generalis vicariusnak ajánlva kinyomattak és az innsbrucki egyetemi könyvkereskedés által adattak ki, mindezek azt mutatják, hogy ez egyházi beszédek teljes érvényü, ugy szólván hivatalos felvilágosítást nyújtanak amaz álláspontról, melyet a róm. kath. egyház a mienkkel szemben elfoglal. Hogy e beszédek egy szomszédos tekintélyes evang. egyházközséggel s figyelmet érdemlő evang. lakossággal szemben, egy forgalomgazdag országban és egy

élénk, életrevaló nép között tartattak és bocsáttattak is közre, ez meg e predikátorok nyílt vakmerőségéről tesz bizonyosságot és hogy ama beszédek két hét multán már a második, egy év mulva pedig a harmadik kiadásban terjesztettek s aztán „sok példányban a szegények közt is szétosztattak“, ebből pedig azt értjük meg, hogy mily szélesen és mélyen van befolyásolva a róm. kath. közvélemény a mi egyházunk felől és pedig rendszeresen elkészítve e hazug hangok által.)*

Szerzőnek ez oldalról már megszokott azon fortélyosságába, mely szerint ő Luthernek az összefüggésből kiszakított és meghamisított mondatait maga Luther ellen idézi, közelebről bele nem bocsátkozhatunk, már csak azért sem, mert ama mondatok vagy a hely megnevezése nélkül, vagy pedig oly idézési formulákkal vezetnek be, melyek azt bizonyítják, hogy szerző Luther iratait maga távolról sem ösmeri vagy még csak nem is látta. Így p. o. I. 124. jegyzet azt állítja, hogy ő maga vett volna minden idézetet Luther beszédeiből „A urifaber régi, valódi és változatlan kiadásaiból: Colloquia Dr. M. Lutheri. Leipzig 1621. (!) és egy másik kiadás 1723-ról (!)“; I. 125. pedig nyíltan ezt mondja: „Tischreden, pg. 472; pg. 233.“ Az eredetivel való teljes ösmeretlenségét többek között akkor árulja el nevetséges gondatlansággal, midőn Lutherrel ama sokszor hivatolt nyilatkozatában a zwickauai fattyu-gyermekre vonatkozólag azt tanácsoltatja, hogy az a „Moldau“-ba (= Moldova folyam Prága mellett) dobassék, holott világos, hogy itt a Zwickau mellett folydogáló Moldáról vagy Muldéről van szó. Ugyanezen jegyzetben: Dr. M. Lutheri sämtliche Werke. Jena 1566“-t nevezi meg forrásul, de aztán (II. 17) ismét így idéz: „Comment. (sic!) in den Galaterbrief 1535. Walch. Augsburg C. VI. pg. 684“: „Jócselkedetek igen árvalmasok az üdvre; ép ezért egy kéjhölgy könnyebben idvezül, mint egy szent; mert a szent nem is vágyik a kegyelem után; az akasztófáról többen szállnak mennybe, mint a temetőből.“ Rejtélyesen hangzik ugyanott ez idézet: „In seinem (Luthers) Werk über die Reformation 6. Th. pg. 512.“ és nem sokkal másként: I. 147. „In seinem Buch von der babyl. Gefangenschaft tom. II. pg. 284.“; vagy: II. 204: „In einem seiner, Werke tom. II. in form. Missa (sic) pg. 384.“ Épen így a Joh. Müller- és Herdertől (kinek ismeretes műve „Geschichte der Philosophie“ czimmel említettik meg), a pápák dicsőítésére felhordott idézetek a leggorombább módon megvannak hamisítva; abból, a mi Lingard Anglia történetéből VIII. köt. 7. fejj. Erzsébet királynőre vonatkozólag idéztetik, az idézett helyen egy betű sem olvasható; s így jogunk van feltenni, hogy azon idézetekkel is ekként áll a dolog, melyek más, nekünk hozzáférhetlen „protestáns történelmi könyvekből“ (mint Cobbet: „über die Reformation“ vagy Galiffe „Genealogische Notizen“) vannak me-

*) Hogy Thuille nem közönséges kapuczinus, hanem tekintélyes predikátor volt, mutatják predikációi, melyeket ő későbbben még nyilvánosság elé bocsátott: „Freiheit und Gleichheit, Predigt.“ (2. Aufl. Feldkirch 1865.); „Was ist das Konkordat? Predigt.“ (Innsbruck 1866.); „Arrestgedanken.“ (Wien 1869.); „Vier Ketzerische Predigten über den Papst.“ (Wien 1869.); „Der Mensch, eine Reihe anthropologischer Predigten.“ (Wien 1870.); „Cyklus Fastenpredigten.“ (Brixen 1871.); „Populäre Predigten über die wichtigsten Wahrheiten der heil. Religion.“ (Freiburg 1879.)

rítve. Történelmi tudatlansága szerzőnknek p. o. abból is kitűnik, hogy VIII. Henriket az „anglicana confessio szerzőjévé“ teszi és Lutherrel Jenában a „zum schwarzen Bären“ korcsmában, híveinek jelenlétében gyűlést tartat, a holott is nagy vita tört ki az urvacsora tana felett.

Otrombaságuk és együgyűségük folytán nem méltók, hogy egészben közöltessenek azok a rágalmak sem, melyekkel a reformatorok személyei illetetnek. Álljon itt csupán egy pár bárdolatlan példa: II, 175. Luther feleslett életűnek mondatik, kinek élete „gyalázatos“ volt; I, 121. ugyanő Cobbeta hivatkozással, Kálvinnal, Zwinglivel és VIII. Henrikkel egyetemben az „istentelen emberek“ rubrikájába soroztatik be; és ugyanott a konvertita C. L. v. Haller után azon ép oly semmirekellő, mint ostoba hazugság van világgá bocsátva, hogy Luther neje a lakodalom után egy héttel szülte el első gyermekét. Kálvin ugyanott a „protestáns Galiffe“ szerint: „egy a fajtalanság mindenemű bűnei miatt nyilvános büntetés alatt állott, vértszomjazó szörny-embernek nevezetik, a ki 414 férfit és nőt kínos halálra ítelt, mivel azok az ő vallását nem fogadták el és a ki, mint I, 195. Hárennek, egyik tanítványának és halála szemtanújának egy meg nem nevezett irata után még megemlítettik, „kicsapongásai következtében gyalázatos betegségben halt meg és pedig utóljára kétségbeesetten rettenetes káromlásba törve ki.“

A könyv másnemű tartalmából érdekelhet bennünket közelebről néhány apologétikai kísérlet. Miután II, 28-ban a protestáns alternatíva a mennyről és poklról „tulszigoru, vigaszt-nem-nyujtó, megemészthetlen tannak“ nevezte-tett, „melytől emberi ész és szív visszaborzad“, a tisztító tűz ekként magyaráztatik meg a hallgatónak: „már régóta fekszik ott kint jó atyád és édes anyád szent Péternél s holnap felkeresed sírjukat. Noha én egyiket sem ösmertem s magukviseletéről nem is szólhatok semmit, de ki akarok valamit találni mégis. Átalában ők keresztyének és becsületesek voltak; mindazáltal be kell vallanod, hogy tökéletes szentek nem valának, hibáik és gyöngeségeik voltak. Atyád a sakramentumok élvezésében és az istentisztelet látogatásában talán nem épen a legbuzgóbb volt, a földieken meglehetősen csüggött s egy kissé rabja volt a haragnak. E hiba boldogult anyádban is meg volt s e mellett ő beszédében hebehurgya és vigyázatlan is volt s no meg aztán némelyekkel szemben ha nem is ellenségesen, de így-ugy hidegen érezett. Ámde az Isten Fia fennen és világosan hirdette: semmi tisztátalan nem mehet a mennyországba. Mi történik hát apáddal és anyáddal az örök életben? Az égbe be nem jutottak, mert hibáktól egészen mentek nem valának; tehát hol vannak most? Az eretnekek szerint csak egy pokol van... tehát atyád és anyád a pokolban! Rettenetes gondolat! Hisz kedves szüleid különben jók és talpig becsületesek voltak s most néhány csekély tévedés miatt a pokolban volnának? Nem! barátaim! e tulszigoru, vigaszt-nem-nyujtó hitet hagyjuk a protestánsoknak. A végetlenül szent és igaz Isten lehetetlen, hogy a jó becsületes keresztyént néhány (sic) megbocsátható bűnért, ép úgy pokolba vesse, mint a legelvetemedettebb gonosztevőt. Kell lenni egy középhelynek, a purgatoriumnak“, erre aztán 2 Makk-ból az ismert „szentirati bizonyíték“ következik. Ezen a gyermeki gyöngédségre és isteni méltányosságra való appellálás után aztán bizony különösen hangzik, a mi folytatólagosan a 32-ik

lapon Nagy Gergely után mondatik: a tisztító tűz kinjai „elhordozhatlanabbak, mint minden jelenlegi fájdalom“, s aztán (37. lap) a nérói keresztyén-égetés felemlítése közben, a hallgatók így szólittatnak meg: „Óh barátaim, bár csak meg tudnám előttetek jeleníteni ez égő keresztyének alakjában a megholtak lelkeit! Ha most egyszerre megjelenének e szenvedő lelkek köröskörül e templom falain s ti látnátok őket valósággal, mint égő tűzszlopokat előttetek állani. Lássátok gyermekek! ott ég a ti atyátok, ott ég anyátok! (a jó, keresztyén anya, a megboldogult!); lássátok szülék! ama szörnyű tüzalakzatok, a ti saját gyermekeitek! Kit nem szállna meg borzadás és száanalom ezek láttára?!“ E helyet részletesebben közöltük; szerencsés egységben eleven képet nyujt az szerző dogmatikájáról, moráljáról, igazságszeretéről, stíljáról és izléséről.

Dicsőfi József.

Bonyhai Benjámín emlékezete.

Mintha csak most is előttem látnám a boldogultnak jóságos arcját, fáradhatatlan tevékenységét, önfeláldozó szeretetét! Egész élete a haza, anyaszentegyház és közemberiség üdvének munkálásában telt el: igaz hazafi, hívő keresztyén s nemeslelkű emberbarát volt! Tisztes vénkort engedett érnie az Ur s igen szép ékes koronát ada nekie, azt, a mely az igazságnak utában találtatik. És e tisztes élet — nyolczvan esztendő — áldásos munkában telt el.

Jellemvonásai szent örökségképen szállottak reá: — Bonyhai Sándor hajdan fűzesgyarmati ref. lelkipásztor és Kádár Juliánna szüleitől, kiknek emlékezetét gyermeki kegyelettel őrzé, erényeiket pedig ápolá, gyarapítá. Kevés adataink vannak ugyan gyermekéveiből, de ezek is elegendők arra, hogy hazafias és keresztyéni neveltetése felől — melyet részint a szülei házbán, majd mint ifju a nagyszalon-tai középiskolában nyert — teljesen meggyőződhessünk. És e jó alapra biztosan lehe-e építenie úgy erkölcsi, mint ismeretbeli jövőjét, melynek munkálása végett a debreczeni alma mater-t kereste föl, hol az akkori rendszer szerint a rhetorikát, bölcséletet és jogot végezte. Közpályán való tevékenységét előbb gyakornoki minőségben, majd mint Mező-Berény rendes jegyzője és közgyámja, szűkebb körben, de áldásosan érvényesítette; míg 1846-tól kezdve Békés vármegye összes közmunkássági terén méltó elismerés mellett buzgón hatott, alkotott, gyarapított. Célja, életfeladata gyanánt tekinté a folytonos közhasznú munkálkodást, melytől sem a koronként tapasztalt hálátlanság, sem a felmerülő félreértés, sem a nemes törekvés útjába gördülni szokott akadályok nem tartották vissza. A nép közjavanak előmozdítását, az árvák és ügyefogyottak sorsának atyai hű felkarolását, a népnevelés és értelmi tőke fejlesztését, kiváltképen a Mező-Berényben évtizedekkel ezelőtt fennállott evang. esperességi tanintézet fennmaradását nemcsak befolyásos és tekintélyes szavával, hanem erkölcsi hatásu tetteivel is pártolta, gyámolította.

A közügyek és népnevelés terén kifejtett hűséges munkálkodásának hasznait nemcsak lakóhelye Mező-Berény és az egész megye, hanem szélesb körök is látták, méltányolták. Nemes lelkének jól esett ezt tapasztalnia; mert megnyugvást talált azon tudatban, hogy midőn a közjólét eme-

lésére erőt értékesíteni törekedett: csakis hazája és a nemzet iránti tartozó kötelességét teljesíté. És e nemes tudat vezérelte tetteit úgy a 48-iki idők előtt, mint azután egész haláláig. De a társadalmi, valamint népnevelési haladás és közjólét érdekében kifejtett önzetlen tevékenysége mellett, életének java részét a népies irodalom fejlesztésére szentelte és e tekintetben nagy előszeretettel buzgólkodott még akkor is, midőn már gyenge kezében reszketett a toll.

És ritka nemes jellemvonása a boldogultnak, hogy midőn az erkölcsnemesítő népies irodalom művelése által, a nemesebb és tiszta ízlés, jó szokások, erényes, munkás élet, valamint igaz hazafias gondolkozásmód fejlesztése volt fő célja: addig másfelől moldvai magyar véreink, hol leégett vagy épülőfélben levő ref. templomok javára fordította a befolyt jövedelmet, mi több százakra megy. Az ő szépirodalmi működésének, valamint vallásos tartalmu munkáinak elterjedett volta egy fényes bizonyítéka annak, hogy e termékek népünk kedély és hitvilágában fogékony talajra találtak. „Ki mint vet, úgy arat“; „Jótékonyosság lantja“, továbbá több ismert című népkönyve, valamint a protestáns népkönyvtárban és sok más helyütt közölt dolgozatai fentartják és megőrzik nevét az elfeledéstől irodalmunkban is.

Azonban leginkább a miénk volt ő — a ref. anyaszentegyházé! Szeretett hitvese mellett, ezt szereté oly igen, mint hazáját; mely szent czélokért lelkesülni, élni, tenni nem szűnt meg, míg nemes szíve dobogása meg nem szűnék. Egyházi működése a mezőberényi gyülekezet, a békésbánáti egyházmegye s a tiszántuli egyházkerület évlapjain meg van örökítve! Mint egyházmegyei tanácsbíró, majd egyidejűleg a pátenses gyászkor napjaiban egyházmegyei gondnoki minőségében harczolt és szenvedett is anyaszentegyházunk diadaláért. De nemes és edzett harczos volt ám és hű mindhalálig. Széles körben ismeretes volt ő, mint egyházalkotmányunk egyik erős védője, mint nagylelkű keresztyén s valódi hívő. Azok közé való volt, kikről az apostol méltán szól így: „Ti választott nemzetiség, királyi pagság, szent nép vagytok...“ Bizonyoságot tehetek róla, hogy ilyen volt ő. Mert ismerni szerencsém volt az ő lelki nagyságát és boldogító rokoni kötelék által vele összekötötten levén: lelkesedni tanultam tőle azon örökigaz eszmékért, melyeknek ő hűséggel szolgált itt alatt, míg az Ur közülünk elszólitá. Világi lelkes férfaink egyik példányképe, a köztéren áldásosan működött emberbarát és hű honfű szállt vele sírba; de buba borult elvesztése miatt a nemes lelkű feleség is, Kuczian György: hajdan békési ev. esperes leánya Katalin, e keresztyéni lelkületű, művelt urnó, ki 1831. nov. 25. óta, e szerint 54 hosszú éven át közhasznu tevékenységének sikeréhez a legteljesebb mérvben hozzájárult.

Ily boldog és boldogító szív szűnt meg dobogni; ily áldást és örömet osztó nemes élet világa aludott ki; ily kegyes és hűséges szolgálta ment be az ő Urának örömébe Bonyhai Benjámint hitsorsosunkban, kinek még friss hantjára, a méltó megemlékezés örök zöldjéből, ezen őt megillető egyszerű koszorút leteszszük!

Elköltözött lélek! Kinek honfűi kebled e hazáért lánggal égett, — kinek lábaid szövétneke és ösvényid világa az

Ur igéje volt, — ki szerettél s hű voltál mindhalálig: emlékezeted legyen áldott!

Ujsóve, 1885. okt. 20.

Erdős József.

Adalékok a tiszántuli ev. reformált egyházkerület történetéhez.

XVI.

Kéresi egyház ne csatoltassék Lórántházához, mint némely tanácsbírák akarják, hanem maradjon Laskodnak filiája. III. köt. 18. lap.

Endrédi egyház a középszőlnoki egyházmegyében, Földvári Titusz letett lelkészt nem csak esperesi beleegyezés nélkül, hanem egyenesen a superintendens tilalmazása ellenére lelkészül beállítván, mind ezen lelkész, mind a nevezett egyház, az egyházkerület kebeléből kizáratnak. III. köt. 18. lap.

Házassági ügy. Darvai László és Munkácsi Rozália uri jegyesek, az egyházkerület színe előtt megjelenve, a leány nyilvánítá, hogy ő kényszerítve volt s csak feltételesen ígérkezett, most pedig semmi szin alatt nem akar nevezett férfival házasságra lépni; viszont ez is kijelentvén, hogy semmi erőltetést nem akar: a jegyesi kötelék alul mindketten feloldattak. III. köt. 18. lap.

Szigeti nevű lelkészt kér Beleznay György ur Majtásra, leányegyházba kibocsáttatni. Nem engedtetik meg, mert Szigeti megbélyegzett ember s a leányegyház nem lehet anyává. III. köt. 18. 19. lap.

Mánd és Péterfalva egyházakban templomi székek miatt támadt vizsályt superintendens ur szüntesse meg. III. köt. 19. lap.

Ezen gyűlés végzéseit az új generális notárius fogalmazta, de Paksi Szatmári István írta be.

Egyházkerületi gyűlés 1760 október 7.
Debreczenben.

Jelenvoltak: a superintendens, a szabócsi, bihari és károlyi esperesek; Domokos Márton világi

Lelkészfelavatás. Báthori János a n.-károlyi egyházmegyéből fölszenteltetett. III. köt. 19. lap, 1-ső szám.

Szigeti Jánosnak Beleznay György ur újabb kérelmére megengedtetik, hogy a legközelebbi gyűlés idejéig Majtison szolgálhasson. III. köt. 19. lap, 2-ik sz.

Vértesi egyháznak megengedtetik, hogy tett kötelezettsége szerint Komáromi Pál lelkésznek fizeszen. III. köt. 19. lap, 3. sz.

Szendi Mihály lelkész keservesen panasolja, hogy Kelemen Péter özvegye, mint földes asszony, a tizedes s másféle tartozásokat ő tőle is úgy követeli,

mint a jobbágyoktól. — Meg kell nézni, hogy a múlt évben miként cselekedett Bottyán ur ő excellentiája; továbbá gondos figyelemmel kell kísérni, hogy a catholicus földesurak miként bánnak a lelkészekkel s más egyházi hivatalnokokkal. III. köt. 19. lap, 4. sz.

Egyházkerületi gyűlés 1761. január 13.
Debreczenben.

Jelenvoltak: Vecsei János superintendens, Herczegszöllősi István szabócsi, Kápolnási Mihály bihari esperesek; a világiak közül Dobozy Mihály főcurátor, Domokos Márton debreczeni bíró és más világi és egyházi férfiak.

Istennek segítségül hívása után:

Ágens fizetése. Olvastatott Vay Ábrahám királyi tanácsos és tiszáninneri főcurátor 1760. október 22-én kelt Domokos Mártonhoz küldött levele, melyben előadja, hogy az ő véleményök szerint az ágensek fizetését mily arány szerint kellene az egyházkerületek közt felosztani; nevezetesen: Dömjén Gergely bécsi ágens fizetésébe ezentul is 800 rh. frt lenne adandó, a melyből $\frac{4}{10}$ -et a tiszántuli, $\frac{3}{10}$ -et a tiszáninneri, $\frac{2}{10}$ -et a dunamelléki, $\frac{1}{10}$ -et a dunántuli fizetne; — a pozsonyi ágensnek Nagy Istvánnak fizetése 200 frt lenne, melyből ez a kerület 80 frtot fizetne. Ezen aránynál azonban a debreczeni gyűlés azt látná célszerűbbnek, ha ez a tiszántuli egyházkerület csak 50 frttal fizetne többet, mint a tiszáninneri; s e szerint a tiszántuli 350, a tiszáninneri 300, a dunáninneri 200, a dunántuli 150 frtot, úgy azonban, hogy ezen kimerült és levert egyházkerületnek a Szondy Kenessey alapítvány kamatából évenként 50 frt segély adatnék s így aztán az öszzesen 100 frtra menő évi öszzszegből a tiszántuli egyházkerület fizetne a bécsi ágensnek 280, a pozsonyinak 70 frtot, a tiszáninneri 240+60 frtot, a dunamelléki 160+40 frtot, a dunántuli 120+30 forintot. III. köt. 20. 21. lap, 1-ső szám.

Házassági ügy. Mihálydi István rohodi, Balog Éva kemecsei lakosok s jegyesek elválási ügye a szabócsi egyházmegyéhez utasittatik, mint első bírósághoz. III. köt. 21. lap, 2-ik szám.

Szerződési ügy. Balkányi lakos Nemes Tóth István bort alkudott Istvádi Béniámin szentmiklósi lelkésztől s felpénzt is adott, de a kitűzött határidőben nem vitte el a bort s e miatt a lelkész az alkut felbontottnak tekintette s a felpénzt sem akarta viszszaadni. Ez ügyben az érmelléki egyházmegye formaszzerű ítéletet hozott, de a superintendens betiltotta annak végrehajtását. Ezt az egyházkerületi gyűlés is helyben hagyta, mert ezen ügy egészen a polgári hatóság elébe

tartozik s az érmelléki egyházmegye, — különösen annak jegyzője Derecskei András keményen megrovatik, hogy ezen ügybe avatkozott. III. köt. 21. 22. lap, 3-ik szám.

Mándoki Márton köbölkúti tanító ügye. A köbölkúti egyház s különösen iskolája újból hivatalosan vizsgáltsák meg s ha a tanító Mándoki Márton csakugyan oly hanyag és korhely, mint eddig vólt, világossítsák fel e felől az egyház főbb tagjait s különösen Tólcsvai Bónis Ferencz ottani birtokost s a tanítót mozdítsák el. III. köt. 22. lap, 4. szám.

Ezen gyűlés jegyzőkönyvét Paksi Szatmári István hittanár vezette, mint helyettesített jegyző.

Tóth S.

(Folyt. köv.)

Utóhang Kiss Áron esperes jubileumáról.

Szeptember hó 17-én ünnepelte a szatmári ev. ref. egyházmegye nagyérdemű s szeretett esperesének Kiss Áron urnak, 25 éves esperesi jubileumát. E jubilaris ünnepélynek egy mozzanatáról vagyok bátor értesíteni e becses lap olvasóit.

Ugyanis: az ünnepélyen jelen volt szatmáregyházmegei tanítók, áthatva az ünnepély magasztosságától, egy, a szatmári gymnasiumban leteendő s Kiss Áron nevét viselő alapítvány gyűjtéséhez fogtunk; az eredmény eléggé kielégítő kezdetnek, mert elhatároztuk, hogy nem elégedve meg a mostani gyűjtéssel, gyűjtsünk addig, mig az összeg legalább a száz forintot eléri, akkor teszszük le alapítványul; sőt azon tul is fogunk hozzá gyűjteni; a feltételek megállapítása végett majd a télen alólirt által egybehivandó értekezleten fogunk határozni.

Ez alapítványra adakoztak: Cséke Sándor kisari tanító 2 frt, Papp Sándor csengeri t. 1 frt, Berky Péter csabagosi t. 1 frt, Dóczy Imre b.-paládi t. 2 frt, Nagy János császlói t. 1 frt, Liszkay János f.-gyarmati t. 1 frt, Kun Ádám keéri t. 1 frt, Király András csengeri t. 1 frt, Tóth István simai t. 1 frt, Farkas Antal istvándii t. 2 frt, Kajdi Lajos sz.-becsi t. 1 frt, Maklári József sonkádi t. 1 frt, Tyukody György m.-géczi t. 1 frt, Hajdu Sándor nagyari t. 2 frt, Dancs Tamás fülesdi t. 1 frt, Csuka Endre györgyteleki t. 1 frt, egy lelkes tanügybarát 1 frt, öszzesen begyűlt 21 frt, mely összeget alulirt további rendelkezésig az ünnepélyen jelenvolt tanítók megbizásából 8%-es kamatra adott ki.

Teljes hitem és reményem, hogy egyházmegyénknek egyetlen tanítója sem lesz érdektelen a szép mozgalom iránt, annyival inkább, mert a létesítendő alapítvány jótéteményében csakis ez egyházmegye tanítóinak a szatmári gymnasiumban tanuló gyermekei fognak részesülni.

Dóczy Imre.

A nagy-becskerei ev. reform. egyház mult hete.

A nagy-becskerei ref. egyház — Istennek legyen hála — napról-napra mind közelebb jut a megépüléshez. A mult hét ismét elősegítette ezt céljához való közeledésében s egyszersmind igaz örömmel tölté el lelkünk.

A mult héten ugyanis három nevezetes dolog történt egyházunkkal:

Első, hogy Torontál vármegye törvényhatósága jóvá hagyta N.-Becskekerek városának azon határozatát, mely szerint ez nekünk templomhelyül 400 □ telket adományozott, azon hozzáadással, — mi Tallián Béla alispán ur indítványára mondatott ki, — hogy utasítsassék a város, hogy az eddig ott tartatni szokott halpiacz, miután az lármát és büzt terjeszt s így templom közelében nem tűrhető, az építendő templom környékéről más helyre tétessék.

Második, hogy Torontál megye törvényhatósága Hertelendy József főispán ur buzgó ajánlatára 40 méter hosszú, szépen kidolgozott vert vasrácsot ajándékozott templomunk s paplakunk körülkerítéséhez.

S a harmadik, hogy a magas kincstár a várostól két mértföldre fekvő s nagyobbára terméketlen, szíkes 45 hold földünket elcserélte a város alatt fekvő, kitünő minőségű gyepföldért s a mult héten ezt birtokunkba is adta. Mely csereügyben köszönet illeti méltóságos Buzeczky miniszteri tanácsos, Nagy György igazgató s Vályi Nagy Pál titkár urakat, különösen pedig Szathmáry Kálmán kincstári ügyész s presbyter urat, mint ki kezdője, mozgatója s bevezetője volt ez egyházunkra nézve oly nagy fontosságú csereügynek.

Szalay József,
ref. lelkész.

Különfélék.

Szives kérelem. Lapunk igen tisztelt előfizetői közül többen az előfizetési díjjal hátrányban lévén: bizalommal kérjük annak mielőbbi kiegyenlítését. Anyagi erő s támogatás nélkül még a szellemi munkálkodás és tevékenység is meg van bénítva.

Szilágyi Istvánnak, a m.-szigeti lyceum érdemes igazgató tanárának 40 éves hű szolgálata némi elismerésül jövő hó 17-én jubileumi ünnepély rendeztetik; ez erre vonatkozó meghívók a törvényhatóság részéről Mihálka László máramaros-megyei alispán és Szaplóczay Miklós főjegyző, a ref. lyceumi pártfogóság részéről pedig Várady Gábor felügyelő gondnok és Igyártó Sándor jegyző által aláírva bocsátatnak ki.

M.-szigeti főgymnasiumunkat e hó 16-án látogatta meg Klamarik János vallás- és közoktatási miniszteri osztályta-

nácsos, Békési Gyula tankerületi főigazgató kíséretében. Nevezett osztálytanácsos megsejmelte a tantermeket és a többi helyiségeket, mindenütt megtévén észrevételeit. Békési Gyula tankerületi főigazgató pedig 3 napon keresztül látogatta meg a főgymnasiumi osztályokat.

Megjelent és beküldetett hozzánk „Az ujsóvéi ev. reform. egyház multja és jelene. Egyháztörténet. Levéltári adatok nyomán írta Erdős József, ev. reform. lelképásztor. Budapest, Deutsch M.-féle művészeti intézet. 1885.” Szász K. dunamelléki püspök ur püspöki látogatásának, illetőleg előző körlevele azon óhajlásának eredménye e 37 lapra nyomott kis munka, hogy látogatása idejére irassék meg a gyülekezetek kül- és beléletének története monográfiai nézpontról. Az ismert nevű kitünő ifju lelkész két szakaszban tárgyalja gyülekezete külső és belső történetét: I. az egyház keletkezésétől az első püspöki látogatásig 1786—1819. és II. az első és második püspöki látogatás közti időszak: 1820—1885. Tömör vonásokban írja le a II. József alatt a Rajna vidékéről áttelepített derek német hitsorsosok ujsóvéi gyülekezetének megalakulását, haladását, küzdelmeit, az egyháztársadalmi életet, erkölcsi állapotokat, lelki életet, a lelképásztorok rövid életrajzát, az iskolai nevelést, oktatást; számot ad a gyülekezet gondnokairól, egyszóval felölel mindent, a mi az ilyen monográfiai munkát teljessé teszi. Meleg rokonszenvvel üdvözljük barátunkat, lapunknak is egyik buzgó munkatársát, ki fáradhatatlan tevékenységgel forgatja a neki adott talantumokat. E műve egy kö egyházunk egyetemes történetének épületéhez.

Szives kérelem. Tapasztalati igazság: hogy síp, trombita és dobszóval madarat fogni igen bajos, azonban én ezuttal így kísérlem meg lépre keríteni azon jó madarat, ki idegen tollakba burkolózva ragadoz, — ugyanis: Peterdy Béla álnév alatt peregrinál egy 35—40 éves életkoru, magát siketnémának tettető tisztességes öltözetű ember, fivérem a surányi ref. lelkész fiának vallja magát s engemet unokabátyjának állit s ezen firma alatt bejárta már Szatmár-Biharmegye nagyrészét, Erdélynek tartva s ily aljas uton zsarolja lelkészársaimat, — nehogy hovatovább úgyze e csalást s jövőben is ámitásaival behivatalnok társaimtól több-több segélyt gyűjtögethessen, — czélszerűnek láttam a prot. hírlapok útján felhívni reá a figyelmet, hátha sikerül hurokra keríteni?! Feltalálás esetén kérem e csalónak elfogatását s rendőri kezekbe szolgáltatását eszközölni, hogy nevünk becsstelenítésével ne üzhesse tovább undok mesterségét az, kit soha nem láttunk s ily nevezetű rokont nem is ismerünk. A magyar s erdélyországi prot. lapok nagytitiszteletű szerkesztőit egész bizalommal kérem e hirdetmény közlésére, maradván teljes tisztelettel Peterdy Károly, beregi ev. ref. esperes.

Shaftesbury Lord, a nagy angol philanthrop meghalt e hó elején. Fentartjuk magunknak a jogot, hogy lapunk olvasóival bővebben megismertessük e kiváló nemesnek áldásos életét, nagy eredményekben gazdag működését.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztőtársak:
Csiky Lajos, Géresi Kálmán.